

KOMMUNAL FÖRFATTNINGSSAMLING FÖR STOCKHOLM

Utgiven av KF/KS kansli

2004:1

Riktlinjer för egenavgifter för vuxna i hem för vård eller boende (HVB), familjehem m.m.

Kommunfullmäktiges beslut den 19 januari 2004
(Utl 2003:79)
(Jfr Kfs 2002:16)

Definitioner

Enligt 6 kap 1 § Socialtjänstlagen (SoL) ska socialnämnden se till att den som behöver vårdas eller bo i annat hem än det egna bereds plats i hem för vård eller boende eller i familjehem. Kommunen ansvarar för att det finns tillgång till familjehem och hem för vård eller boende för såväl barn som enskilda vuxna och familjer. Staten har genom Statens institutionsstyrelse (SiS) ansvar för att det finns tillgång till s.k. § 12-hem för barn och ungdomar som vårdas enligt lagen om särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och s.k. LVM-hem för personer som vårdas enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM).

I socialtjänstförordningen (SoF) regleras vad som avses med hem för vård eller boende (HVB) och familjehem.

Hem för vård eller boende (HVB)

Med HVB avses enligt 3 kap 1 § SoF ett hem inom socialtjänsten som tar emot personer för vård eller behandling i förening med ett boende. Om hemmet drivs av ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ krävs att verksamheten drivs yrkesmässigt och att det enligt 7 kap 1 § SoL har tillstånd från länsstyrelsen att driva verksamheten. För att få tillstånd att driva HVB-verksamhet krävs att hemmet uppfyller lagens krav på säkerhet, kvalitet, krav på utbildning och personlig lämplighet. HVB kan vara av varierande storlek, ha olika inriktningar och vända sig till olika målgrupper. Verksamheten ska bedriva heldygnsomsorg.

En placering i HVB ska betraktas som en tillfällig och inte en permanent placering. Man kan inte bosätta sig i HVB, eftersom HVB primärt är avsett att

utgöra vård och behandling i kombination med boende under en begränsad tid. Enligt 10 § punkt 5 folkbokföringslagen kan man inte folkbokföra sig i HVB. Hyreslagens regler blir därmed inte aktuella.

Till hem för vård eller boende räknas inte sådana särskilda boendeformer för äldre som avses i 5 kap 5 § andra stycket SoL eller särskilda boendeformer för funktionshindrade som avses i 5 kap. 7 § tredje stycket SoL.

Familjehem

Med familjehem avses enligt SoF 3 kap 2 § ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot ett barn för stadigvarande vård och fostran eller vuxna för vård och omvårdnad och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt.

Arbetskooperativ

Staden har tecknat ramavtal med arbetskooperativ som erbjuder rehabilitering av missbrukare i kombination med boende. Arbete utgör en mycket väsentlig del i dessa verksamheter som drivs av klientorganisationer. Arbetskooperativen saknar HVB-tillstånd eftersom de inte bedriver vård/omvårdnad eller behandling i kombination med boendet.

Vårdavgift

Med vårdavgift avses den avgift stadsdelsförvaltningen betalar för placering i HVB eller familjehem. Vårdavgiftens storlek varierar beroende på vilken typ av placering som avses och innehållet i vården/ boendet.

Egenavgift

Egenavgift är den avgift kommunen kan ta ut av den enskilde för en tjänst. I dessa riktlinjer avses med egenavgift den avgift den enskilde enligt 8 kap 1 § SoL ska betala för vård och behandling (*stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär*) eller stöd-/ omvårdnadsboende (*andra stöd och hjälpinsatser*). Kommunfullmäktige fastställer alla egenavgifter inom olika verksamheter i staden. Med hänsyn till likställighetsprincipen kan förvaltningarna inte fastställa avvikande egenavgifter.

Biståndsbeslut

Syftet med en vistelse i HVB eller familjehem kan antingen vara den enskildes behov av vård- och behandlingsinsatser eller vara ett renodlat stöd- eller omvårdnadsboende. En ansökan om bistånd i form av placering i HVB prövas enligt 4 kap 1 § SoL, vilket innebär att beslutet kan överklagas genom förvaltningsbesvär.

I samband med biståndsprövningen ska alltid en bedömning göras av vilken insats placeringen avser. Därefter görs en prövning av vilken avgiftstyp som ska gälla samt vilken avgift den enskilde ska betala. Av biståndsbeslutet ska därmed dels framgå om insatsen avser vård och behandling eller stöd-/ omvårdnadsboende, dels den enskildes egenavgift. Biståndsbeslutet ska tidsbegränsas.

Kommunens vårdavgift ska inte framgå i biståndsbeslutet eftersom kommunens kostnader för olika insatser inte normalt redovisas för den enskilde. Om den enskilde däremot efterfrågar sådana uppgifter ska de uppges. Stadsdelsnämnden bestämmer själv på vilket sätt vårdavgiften bäst redovisas till nämnden.

En placering där syftet är vård och behandling kan efter en viss tid övergå till en placering med stöd eller omvårdnad som huvudsakligt syfte. När så sker ska ett nytt beslut fattas där det framgår att biståndet har förändrats från vård och behandling till stöd- eller omvårdnadsboende och att den enskildes egenavgift har förändrats.

Placering på grund av psykiska funktionshinder

Enligt gällande lagstiftning ska kommunen svara för boende, boendestöd och sysselsättning till psykiskt funktionshindrade. Landstinget har ansvar för vård och behandling. Kommunen ska inte placera personer för vård av psykiska problem. Detta är landstingets ansvarsområde. För vissa personer med psykiska funktionshinder kan det bli aktuellt att samarbeta i ett beslut om placering för både vård och boende. I dessa fall ska landstinget svara för vårdkostnaden och kommunen för boendekostnaden.

Egenavgifter vid vård och behandling

Lagen skiljer på stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär och andra stöd och hjälpinsatser. Huvudregeln enligt 8 kap 1 § SoL är att *stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär* inte medför kostnadsansvar för den enskilde. Enligt samma paragraf får dock kommunen ta ut avgift för uppehälle av den som på grund av missbruk av alkohol, narkotika eller därmed jämförbara medel får vård och behandling i HVB eller i ett familjehem. Detta gäller alla vårdtagare över 18 år, såväl pensionärer som personer med sjukersättning eller annan inkomst, oavsett om vården sker enligt SoL eller enligt LVM. Med uppehälle avses kost och logi.

Den avgift som kommunen får ta ut av den som vårdas för missbruk på behandlingshem, i familjehem eller LVM-hem, regleras i 6 kap 1 § SoF. Fr.o.m. 1993-05-01 uppgår avgiften till *högst 80 kronor/dag*.

En bedömning av den enskildes betalningsförmåga måste göras i samband med att avgiften (80-kronan) fastställs. Avgiften får inte överstiga en tredjedel av sjukpenningbeloppet efter skatt, och följer i princip det avdrag som görs från sjukpenningen vid sjukhusvård, vilket regleras i 3 kap. 15 § lagen om allmän försäkring (AFL). Om den enskilde uppbär pension, sjukersättning/aktivitetsersättning eller tidsbegränsad sjukersättning har kommunen rätt att ta ut 80 kr/ dag i avgift för vården. Den enskilde ska dock ha kvar så stor del av inkomsten att han/ hon tillförsäkras en skälig levnadsnivå.

Om den enskilde saknar inkomst eller har så låg inkomst att full avgift inte kan tas ut kan avgiften fastställas till ett lägre belopp eller efterges helt enligt 9 kap 4 § SoL. Om den enskilde genom att betala avgiften blir berättigad till ekonomiskt bistånd bör avgiften efterges.

För öppenvårdsbehandling kan ingen avgift tas ut.

För psykiskt funktionshindrade saknas lagstöd för avgift i HVB. Om man placerar i HVB är huvudregeln att riktlinjerna för avgifter i HVB gäller. Observera att det för psykiskt funktionshindrade enbart kan bli aktuellt med 147 kronor i HVB, dvs placering för stödboende/ omvårdnadsboende.

I de fall placeringen i HVB beror på att staden för närvarande inte har plats i särskilt boende som den enskilde är berättigad till, ska avgiften tas ut enligt det avgiftssystemet, om det är mer förmånligt för den enskilde.

Egenavgifter vid andra stöd och hjälpinsatser

För *andra stöd- och hjälpinsatser* än vård och behandling får kommunen enligt 8 kap 1 § SoL ta ut *skälig ersättning*. Den avgift kommunen får ta ut får inte överstiga kommunens självkostnader. Detta gäller oavsett vad som är huvudorsaken till stöd- och hjälpinsatserna.

Andra stöd- och hjälpinsatser enligt 8 kap 1 § SoL är t.ex. boendestöd, kontaktperson, arbetskooperativ, stöd- och omvårdnadsboende i HVB samt familjehemsplacering i form av stöd- eller omvårdnadsinsats. Placering i skyddat boende för kvinnor likställs med stödboende i HVB.

Såväl personer med missbruksproblem som psykiska och/ eller sociala problem kan placeras för stöd- och omvårdnadsboende i HVB eller i familjehem. En sådan placering medför att egenavgift ska tas ut enligt 8 kap. 1 § SoL. För placering i arbetskooperativ ska motsvarande egenavgift tas ut. För boendestöd och kontaktperson betalar den enskilde ingen egenavgift enligt beslut i kommunfullmäktige.

Vid placering i form av stöd- eller omvårdnadsboende i HVB eller familjehem eller i arbetskooperativ ska den enskilde betala egenavgift för kost och logi. Den enskilde ska därutöver tillförsäkras medel till fickpengar och kläder

enligt poster i riksnormen. Personer som saknar eller har låg inkomst kan därmed beviljas ekonomiskt bistånd till dessa kostnader.

Egenavgifter vid stöd-/omvårdnadsboende i HVB, arbetskooperativ och familjehem

Avgift för boende

Egenavgiften vid stöd- och/ eller omvårdnadsboende i HVB, familjehem eller arbetskooperativ uppgår till högst 147 kr/dag. Avgiften kan reduceras till 70 kronor/dag för den som inte äter några måltider i boendet/ familjehemmet. Denna kostnad ska betraktas som avgift för boendet. Den som uppbär pension har möjlighet att söka bostadstillägg för den del av egenavgiften som räknas som avgift för boendet, d.v.s. 70 kronor/dag.

Vid placeringar som avser boende i familjehem är boendekostnaden 960 kronor/månad eller 32 kronor/ dygn. Denna avgift motsvarar en nivå för hyresättning av särskilt boende inom äldreomsorgen där hyreslagen inte är tillämplig.

Avgift för mat

Avgiften för mat i HVB och familjehem som avser boende samt i arbetskooperativ är fastställd av kommunfullmäktige och följer basbeloppet. Fr.o.m. 2003-01-01 uppgår avgiften till 2.360 kronor/ månad eller 77 kronor/dag och avser frukost, lunch och middag. Avgiftsnedläggning ska tillämpas när vissa måltider inte intages på HVB/ familjehemmet. Avgiften för frukost samt lunch eller middag är då 46 kr per dag och för frukost 25 kr per dag, En förutsättning är dock att detta anmälts i förväg till institutionen/familjehemmet.

Egenavgifter vid härbärgen och korttidsboenden

Kommunfullmäktige beslutade i samband med budget 2003 om avgifter vid stadens härbärgen och korttidsboenden fr.o.m. 2003-01-01.

Betalning av egenavgifter vid vård för missbruk

Vårdtagaren betalar själv egenavgiften för vården.

Huvudregeln är att den enskilde själv ska ombesörja betalningen av egenavgiften för vård för missbruk (80-kronan) och egenavgiften för stöd-/ omvårdnadsboende.

I den vårdupphandling inom missbrukarvården som genomförts i Stockholm har ramavtal tecknats med ett antal institutioner, som tillhandahåller vård och behandling eller boende av stöd- eller omvårdnadskaraktär. Enligt dessa ramavtal betalar vårdtagaren i normalfallet egenavgiften direkt till institutionen efter beslut i respektive nämnd.

Institutionen ansvarar för att egenavgiften blir betald av vårdtagaren. Stadsdelsnämnden betalar således en vårdavgift minus eventuell egenavgift till institutionen. Institutionerna har i sin prissättning vid anbudsupphandlingen tagit hänsyn till ett visst bortfall när det gäller inbetalning av egenavgifter.

Även om institutionen ansvarar för att vårdtagaren betalar egenavgiften direkt till institutionen har institutionen inte rätt att kräva in egenavgiften om vårdtagaren inte betalar frivilligt. Detta åligger stadsdelsnämnden enligt 9 kap. 3 § SoL. Talan om ersättning ska väckas hos länsrätten. (Se nedan under rubriken "Krav på ersättning och eftergift").

Framställan till försäkringskassan om avdrag från sjukpenning

Om det är inte är sannolikt att vårdtagaren själv kommer att betala kan stadsdelsnämnden fatta beslut om att begära hos försäkringskassan att ett avdrag från sjukpenningen görs om 80 kr/ dag för kostnader i samband med vården. Det belopp som försäkringskassan ska dra av får dock uppgå till högst en tredjedel av sjukpenningens belopp efter skatt enligt 3 kap. 15 § AFL. Denna ersättning motsvarar i princip kostnaderna för sjukhusvård. Beloppet begärs då utbetalt direkt till vederbörande stadsdelsnämnd.

Försäkringskassan får inte göra avdrag för 80-kronan retroaktivt, d.v.s. för tid som förflutit innan nämnden inkommit med sin framställan om att avdrag ska göras.

För alla anställda utbetalar arbetsgivaren sjuklönen de första 21 dagarna (fr.o.m. 2003-07-01) av en sjukperiod. Under den tid sjuklönen utbetalas av arbetsgivaren måste vårdtagaren alltid själv betala egenavgiften till institutionen eller stadsdelsförvaltningen.

Personer som har inkomst i form av pension, sjukersättning/aktivitetsersättning eller tidsbegränsad sjukersättning måste själva ombesörja betalningen av 80-kronan. Försäkringskassan kan inte göra avdrag för 80-kronan från dessa inkomster enligt 10 kap. 3 § AFL.

Betalning av egenavgift vid boende av stöd- och omvårdnadskaraktär

Enligt de ramavtal som tecknats med ett antal stöd- och omvårdnadsboenden i samband med stadens vårdupphandling betalar den enskilde i normalfallet egenavgiften direkt till institutionen. Institutionen ansvarar då för att egenavgiften blir betald av den boende. Stadsdelsnämnden betalar således en vårdavgift minus egenavgift till institutionen. Institutionerna har i sin prissättning vid anbudsupphandlingen tagit hänsyn till ett visst bortfall när det gäller inbetalning av egenavgifter.

Observera att vid placering i socialtjänstförvaltningens boenden som inte tillhör Stockholm HVB betalar stadsdelsförvaltningen hela kostnaden, både vårdavgift och egenavgift, till institutionen. I dessa fall måste stadsdelsförvaltningen själv ta in egenavgiften från den boende, detta görs inte av institutionen.

Även om institutionen ansvarar för att den boende betalar egenavgiften direkt till institutionen har institutionen inte rätt att kräva in egenavgiften om den boende inte betalar frivilligt. Detta åligger stadsdelsnämnden enligt 9 kap. 3 § SoL. Talan om ersättning ska väckas hos länsrätten. (Se nedan under rubriken ” Krav på ersättning och eftergift”).

Kommunen får inte kräva att försäkringskassan gör avdrag för egenavgiften för stöd-/ omvårdnadsboende från sjukpenning, pension eller motsvarande inkomst.

Om personen ifråga helt eller delvis saknar inkomst ska efter sedvanlig prövning bistånd beviljas till egenavgiften för stöd-/omvårdnadsboende i HVB, arbetskooperativ eller i familjehem som ett reducerat försörjningsstöd enligt 4 kap. 1 § SoL. Denna avgift kan inte sänkas eller efterges.

Krav på ersättning och eftergift

I de fall egenavgiften för uppehållet i samband med vård (80-kronan) eller egenavgiften vid stöd-/omvårdnadsboende i HVB, arbetskooperativ eller familjehem (147 kr/dag eller 109 kr/dag) inte har betalats frivilligt får stadsdelsnämnden föra talan om ersättning vid länsrätten beträffande återkrav mot den ersättningsskyldige med stöd av 9 kap. 3 § SoL.

Ett återkrav kan inte beslutas om det medför att den enskilde genom att återbetala hela eller delar av skulden inte klarar sin försörjning eller sin dagliga livsföring i övrigt. Nämnden bör därför göra en ekonomisk bedömning av den enskildes möjligheter att betala innan talan väcks hos länsrätten. Enligt 9 kap. 4 § SoL kan nämnden besluta om att helt eller delvis eftersänka sådan ersättningsskyldighet.

Av lagstiftningen framgår att det är kommunen, d.v.s. stadsdelsnämnden, som kan väcka talan mot den enskilde om denne inte betalar egenavgiften.

Stadsdelsnämnden kan inte delegera rätten att driva in dessa avgifter via länsrätten till en institution. Inte heller kan indrivning av avgiften ske utan vederbörligt beslut i länsrätten. Nämnden ska väcka talan hos länsrätten inom tre år från det kommunens kostnad uppkom.

Sammanfattning av egenavgifter

Kategori	vård/boende	avgift/lagrum	KOSTNAD FÖR DEN ENSKILDE
Behandlingshem, LVM-hem (HVB)	Vård och behandling för missbruk	80 kr/ dag enligt 8 kap. 1 § SoL	Bör efterges helt eller delvis enligt 9 kap. 4 § SoL om personen saknar betalningsförmåga
Familjehem	Vård för missbruk	80 kr/ dag enligt 8 kap. 1 § SoL	Bör efterges helt eller delvis enligt 9 kap. 4 § SoL om personen saknar betalningsförmåga
Stöd-/omvårdnadsboende (HVB)	Stödboende/omvårdnad för missbruk och psykiska problem	147 kr/dag (boende 70 kr samt matkostnad 77 kr)	Beviljas som försörjningsstöd enligt 4 kap. 1 § SoL om personen saknar betalningsförmåga
Arbetskooperativ	Stödboende för missbruk	147 kr/dag (boende 70 kr samt matkostnad 77 kr)	Beviljas som försörjningsstöd enligt 4 kap. 1 § SoL om personen saknar betalningsförmåga
Familjehem	Stödboende/omvårdnad för missbruk och psykiska problem	109 kr/dag (boende 32 kr samt matkostnad 77 kr)	Beviljas som försörjningsstöd enligt 4 kap. 1 § SoL om personen saknar betalningsförmåga
Korttidsboende	Stödboende för missbruk och psykiska problem	147 kr/dag (boende 70 kr samt matkostnad 77 kr)	Beviljas som försörjningsstöd enligt 4 kap. 1 § SoL om personen saknar betalningsförmåga
Nattlogi	Boende	50 kr per natt (måltider debiteras inte)	Beviljas som försörjningsstöd enligt 4 kap. 1 § SoL om personen saknar betalningsförmåga